

ULUSLARARASI AMASYA ŞAİRLERİ BİLİM ŞÖLENİ

4-6 EKİM 2018 • AMASYA

THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF AMASYA POETS

4-6 OCTOBER 2018 • AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI

Editörler:

**Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Dr. Öğr. Üyesi Sibel MURAD
Arş. Gör. Mevlüt İLHAN**

AMASYA • 2018

ISBN: 978-605-4598-41-0

ULUSLARARASI AMASYA ŞAİRLERİ BİLİM ŞÖLENİ BİLDİRİLER KİTABI

Birinci Basım: Aralık 2018

Uluslararası Amasya Şairleri Bilim Şöleni Bildiriler Kitabındaki yazıların yasal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Her hakkı saklıdır. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi saklama, erişim sistemi de dahil olmak üzere herhangi bir şekilde çoğaltılamaz.

Editörler:

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Dr. Öğr. Üyesi Sibel MURAD
Arş. Gör. Mevlüt İLHAN

Dizgi ve Teknik Destek:

Arş. Gör. Mevlüt İLHAN
ilhanmevlut@gmail.com

Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
İpekköy Yerleşkesi/Amasya
Telefon: 0(358) 242 16 13-14 / Faks: 0(358) 242 16 16
<http://amasyasairleri.amasya.edu.tr/>

*Bu etkinlik Amasya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından
(SEB-BAP 18-0159 proje koduyla) desteklenmiştir.*

KIBATEK

(Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) Yayınları
Konur Sokak 36/13, Kızılay-Ankara
0.312 425 39 20

kibatek@gmail.com www.kibatek.com.tr

Baskı ve Cilt: Başkent Klîşe ve Matbaacılık, Bayındır Sokak 30/E, Kızılay-Ankara

ABDÜLMECİD B. NASÛH'UN TEZKÎRÜ'N-NÂSİN FÎ TEFSİRİ SÛRET-İ YÂSİN VE TEFSİRÜ SÛRETİ'L-MÛLK İSİMLİ ESERLERİNDEKİ MANZÛM HADİS TERCÜMELERİ

POETIC TRANSLATIONS OF THE HADITHS IN ABDULMECİD B. NASÛH'S WORKS IN TEZKÎRÜ'N-NÂSİN FÎ TEFSİRİ SÛRET-İ YÂSİN AND TEFSİRÜ SÛRETİ'L-MÛLK

Dr. Öğr. Üyesi Hasan YERKAZAN
Amasya Üniversitesi
hasanyerkazan@gmail.com

Özet

Tarihî süreç içerisinde Amasya birçok medeniyete ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yapısının yanı sıra, medreselerinin ve kütüphanelerinin çokluğu, bu şehri daha cazip hale getirmiştir. Dünyanın muhtelif bölgelerinden çok sayıda ilim talebesi, Anadolu'nun önemli ilim ve kültür merkezlerinden biri olan Amasya'ya gelerek, bu şehrin ilmî birikiminden istifade etmeye çalışmıştır. Temel İslâm ilimlerinin yanı sıra beşerî ilimlerde de zirve şahsiyetler burada yetişme imkânı elde etmişlerdir. Bu şehir ile bağlantılı olan âlimlerden biri de XVI. yy. Osmanlı müelliflerinden olan Abdülmecid b. eş-Şeyh Nasûh b. İsrâîl'dir. Abdülmecid Efendi, küçük yaştan itibaren devrin ileri gelen hocalarından ders almıştır. Farklı ilim dallarında kendisini yetiştiren Abdülmecid Efendi, tefsir, hadîs, fıkıh, tasavvuf, edebiyat, eğitim, ahlâk ve mev'ıza gibi sahalarda elliye yakın eser kaleme almıştır. Birçok alanda uzman olan Abdülmecid Efendi'nin dikkat çeken en önemli özelliklerinden biri de eserlerinde yer verdiği hadîslerin bir kısmını nazımla tercüme etmesidir. XVI. yüzyılda kullanılan Türkçe ile nazma dökülen hadîslerin manası, bahse konu kişinin hem hadîslerin manasına olan vukûfiyetini hem de güçlü bir edebî yönünün olduğunu göstermektedir. Bu bildiride, Abdülmecid b. Nasûh'un Tezkîrû'n-nâsîn fi tefsîri sûret-i Yâsîn ve Tefsîru sûreti'l-mûlk isimli eserde yer alan manzûm hadîs tercümeleri incelenmiştir. Çalışma neticesinde Amasya ve Tosya'nın önemli değerlerinden olan bir âlimin, manzûm hadîs tercümeleri bağlamında şair kimliği ile daha yakından tanınmasına vesile olunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Abdülmecid b. Nasûh, hadîs, manzûm hadîs tercümeleri, Amasya.

Abstract

During the historical process Amasya has hosted many civilizations and cultures. Along with its economic, political, social and cultural structure, the multitude of medreses and libraries has made this city more attractive. Many students from various regions of the world have come to Amasya, one of the important centers of knowledge and culture of Anatolia, and tried to benefit from the scientific accumulation of this city. Important people in social sciences as well as basic Islamic sciences have been able to grow here. One of the scholars connected with this city is Abdulmecid b. Sheikh Nasûh b. Israel. Abdulmecid, from the young age, took lessons from prominent teachers. Abdulmecid, who trained himself in different branches of science, has received fifty works in the fields such as commentary, hadith, fiqh, mysticism, literature, education, morality and sermon. One of the most remarkable features of Abdulmecid, who is an expert of many fields, is to translate some of the hadiths in his works with poetry. The meaning of the hadiths which were used in the 16th century in Turkish and in the poetry shows that

the subject person has both a historical meaning and a strong literary direction. In this work, poetry translations of hadiths at Abdülmecid's manuscript named *Tezkîru'n-Nâsîn Fî Tefsîri Sûret-i Yâsîn* and *Tefsîru Sûreti'l-Mülk* were examined. As a result of the study, one of the most important values of Amasya and Tosya has been given a chance to be recognized more closely with the poet's identity in the context of verse hadith translations.

Keywords: Abdülmecîd b. Nasûh, hadith, poetic translation of hadith poetry, Amasia.

Giriş

İslâm tarihinin ilk günlerinden bugüne kadar Hz. Peygamber'in (sav) söz, fiil ve tasviplerinin sözlü olarak ifadesi olan hadîslerin ezberlenmesi, yazılması, tedvini, tasnifi ve şerh edilmesi sürecinde başta sahâbe, tâbi'ûn ve tebe-i tâbi'ûn olmak üzere muhaddisler, âlimler ve müçtehitler büyük emek sarf etmişlerdir. Bu çabalar neticesinde günümüze intikal eden hadîs edebiyatının oluşumu gerçekleşmiştir. Hadîslerin anlaşılması sürecine, şerh edebiyatının yanı sıra tercüme faaliyetleri katkıda bulunmuştur. Zira birçok milletin İslâm ile müşerref olması ile birlikte dinî kaynakların başka dillere tercümesi bir zaruret haline gelmiştir. Bu çerçevede hadîslerin manzûm ve mensûr tercümeleri yapılmıştır.

Hadîslerin zihinlerde ve gönüllerde daha fazla yer etmesini ve anlaşılmasını arzulayan şâirler, hadîslerin manzûm tercümelerini yapmaya gayret göstermişlerdir. Bu tarz çalışmalar neticesinde bu alanda çok sayıda eser şâirler tarafından kaleme alınmıştır (bkz. Karahan, 1991). İşte bu tür eser yazan şâirlerden biri de XVI. yüzyılda yaşamış olan Abdülmecîd b. Nasûh b. İsrâîl el-Amâsî el-Tosyavî'dir (ö. 996/1588). Abdülmecîd Efendi'nin tespit edebildiğimiz kadarıyla iki tane manzûm kırk hadîs çalışması bulunmaktadır. Birincisi '*Arafâtu'l-ârifîn*' isimli çalışması, ikincisi ise *Risâle fî tefsîri'l-âyâti'l-müteallika bi't-temsîl* isimli eserinin son kısmında bulunan manzûm kırk hadîs tercümesidir. Bu son eser tezkire yazarı şâir Latifî'nin (ö. 990/1582) *Sübhatu'l-usşâk* isimli eserinde yer alan manzûm yüz hadîs tercümesinin ihtisarıdır (Bkz. Sevgi, 1992). Bu bildiride ise Abdülmecîd b. Nasûh'un *Tezkîru'n-nâsîn fî tefsîri sûret-i Yâsîn* ve *Tefsîru sûreti'l-mülk* isimli eserlerinde bulunan manzûm hadîs tercümeleri incelenmiştir.

1. Hayatı

Abdülmecîd b. Nasûh b. İsrâîl el-Amâsî el-Tosyavî (ö. 996/1588), tefsir, hadîs, fıkıh, tasavvuf, kelâm ve edebiyat gibi çeşitli ilmî disiplinlerde kendisini yetiştirmiş ve çok sayıda eser kaleme almış bir âlimdir. Şiirlerinde Mecîdî mahlasını kullanmıştır. Osmanlı devletinin yükselme döneminde yaşamış olan Abdülmecîd Efendinin hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Babası Tosyalı Şeyh Nasûh Zeyniyye tarikatı şeyhlerindedir. Âlim ve sâlih bir kimse olan bu zat, Taceddin Karamânî'nin hizmetine girmiş ve Şeyh Safiyyüddin'den sonra postnişin olmuştur (Bursalı, ty.: 1/45). Bu bağlamda Abdülmecîd Efendi'nin tasavvufla ilgilenmesinde babasının bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Abdülmecîd Efendi kendisinde yaklaşık bir asır önce yaşayan Lâdikli Abdülmecîd b. Nasûh b. İsrâîl (ö. 887/1482) ile de isim benzerliğinden dolayı karıştırılmaktadır (Abdizâde, 3: 164, 7: 82, 11: 438, 12: 93; Bursalı, t.y.: 1/254).

Abdülmecîd b. Nasûh hadîs, tefsir, tasavvuf, fıkıh, kelâm gibi ilimlerde çok sayıda eseri bulunmaktadır. Tespit edilebildiği kadarıyla hadîs ile ilgili yazmış olmuş eserlerinin isimleri şöyledir: *Şafâu's-şâlihîn*, *Sürûru'n-nâzirîn*, *Riyazu's-sâlimîn*, *Tekmiletü'l-beyân*, *Arafâtu'l-ârifîn*, *Mecmâ'u'l-fedâil* ve *Menbau'l-hasâil* ve *Erba'üne hadîsen* (bkz. Hayta, 2008: 20-44; Aktürk, 2013: 6-41).

Abdülmeccid Efendinin vefat tarihi konusunda bir kesinlik yoktur. 954/1547 (Edirnevî, 1997: 383), 960/1552 (Bağdâdî, 1951: 1/620), 973/1565 (Bursalı, t.y.: 1/45) ve 996/1587 (Kehhâle, ty.: 6/171) şeklinde farklı tarihler verilmiştir. Yazmış olduğu eserlerin ferağ kayıtlarında yer alan tarihlere göre, 996/1587'de vefat ettiğine dair verilen bilgi daha gerçekçi durmaktadır.

2. Eserin Özelliği

Tezkîrû'n-nâsîn fî tefsîri sûret-i Yâsîn ve Tefsîru sûreti'l-mülk isimli eserler, Yâsîn ve Mülk sûrelerini tefsir amacıyla kaleme alınmıştır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Türkçe Yazmalar bölümünde 558 numaralı mecmuanın 33a-97a varakları arasında yer almaktadır. 33a-78a varaklar arasında Yâsîn sûresinin, 78a-97a varakları arasında ise Mülk sûresinin tefsiri yapılmıştır. Müellif hattı olan bu nüshanın genellikle her sayfası, on yedi satırdan oluşmaktadır. Ferağ kaydında yer alan bilgiye göre bu eser, hicrî 986 yılında tamamlanmıştır.

Abdülmeccid Efendi *Tezkîrû'n-nâsîn fî tefsîri sûret-i Yâsîn*'in kapağında eserin ismini şöyle nazma dökmüştür:

*Ve kad elleftü ihvânî kitâben
Fefî't-tenzîl fî tefsîr-i yâsîn*

*Didi hâtîf ki olsun bunun adı
Tefâsîr içre bil Tezkîr-i nâsîn (Abdülmeccid, 33a).*

Abdülmeccid Efendi, mukaddimede bu eserden insanların çoğunluğu istifade etsinler diye Türkçe yazdığını ve vesile ile hayr dua ile anılmayı arzuladığını beyan etmiştir. Ayrıca ihtisar olarak yazılan bu risâlede müfessirlerin sözlerine, âriflerin işaretlerine ve muhakkiklerin latifelerine yer verdiğini belirtmektedir (Abdülmeccid, 34a).

3. Manzûm Hadîs Tercümelere

Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan bu eserde nakledilen hadîslerin büyük bir kısmının manzûm tercümesi yapılmıştır. Ancak hadîslerin hangi kaynaklardan nakledildiği ve manzûm hadîs tercümelerinin hangi vezinde yazıldığına dair herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Bu başlık altında bahse konu iki risâlede nakledilen hadîsler, kaynakları, manzûm tercümelere ve vezinleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Yâsîn sûresi;

Kur'ân'ın kalbi olarak nitelendirilen Yâsîn sûresi, İslâm akâidinin temel üç esası olan tevhid, nübüvvet ve âhiret konularını, imâm-küfür mücadelesi bağlamında geçmiş ümmetlerin ibret verici hayatlarından kesitleri ve kainatın kusursuz bir şekilde işleyişi gibi konuları içermektedir (Topaloğlu, 2013: 340). Abdülmeccid Efendi'nin bu sûrenin tefsirinde naklettiği ve manzûm tercümelerini yaptığı rivâyetler şöyledir:

1. عن مقاتل بن حيان عن قتادة عن أنس بن مالك رضى الله عنهم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لكل شيء قلب، وأن قلب القرآن يس من قرأ يس كتب الله له بقرآنها قراءة القرآن عشر مرات (Abdülmeccid, 38b).

Mukâtil b. Hayyân > Katade > Enes b. Mâlik (ra) Rasûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "*Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Kim Yâsîn'i okursa, Allah Kur'ân'ı on kere okumuş gibi sevap yazar.*" (Tirmizî, "Fedâilu'l-Kur'ân", 7; Dârimî, 2000: 4/2149).

2. عن زيد بن أسلم عن أبيه عن أبي أمامة عن أبي بن كعب رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قرأ يس يريدها وجه الله تعالى غفر الله له و أعطى من الأجر كأنما قرأ القرآن كله اثنتى عشرة مرة (Abdūlmecîd, 38b).

Zeyd b. Eslem > Babası > Übeyy b. Ka'b (ra) Rasûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Kim Allah rızasını umarak Yâsîn sûresini okursa Allah onu bağışlar ve Kur'ân'ı on iki kez okumuş gibi sevap verir." (Kudâî, 1986: 2/130).

Sayfa | 354

3. عنه صلى الله عليه وسلم قال: أن لكل شيء قلبا، وقلب القرآن يس من قرأها يريدها وجه الله تعالى غفر الله له و أعطى من الأجر كأنما قرأ القرآن اثنتين وعشرين مرة (Abdūlmecîd, 38b).

Rasûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Kim Allah rızasını umarak Yâsîn sûresini okursa Allah onu bağışlar ve Kur'ân'ı yirmi iki kez okumuş gibi sevap verir." (Şeceri, 2001: 1/154).

Yukarıda yer alan üç rivâyet Yâsîn sûresini okumanın fazileti hakkındadır. Abdūlmecîd Efendi, bu üç rivâyetin manasını cem ederek nazma şöyle aktarmıştır:

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

*Cümle şey'ün kalbi vardur kalb-i Kur'ân iy cüvân
Sûre-i yâsîndur böyle didi fahr-i cihân*

*Her ki bir kez okusa on kere hatm itmiş ola
Sûre-i yâsîni imdi kıl tilâvet her zaman*

*Bir rivâyette didi on iki hatm ecrin bula
Bir rivâyette yirmi iki hatm ide revân*

*Bir rivâyette yigirmi hac şevâbın vire hak
Fâhr-i'âlem Muştafâ böyle beyân itdi 'ayân (Abdūlmecîd, 39b-40a).*

Aşağıda yer alan beyitlerde ise Abdūlmecîd Efendi, Kurân-ı Kerîm ve Yasîn sûresini okumanın önemini ifade etmektedir:

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

*İki 'âlemde devlet bulmağ istersen eyâ miskin
Kelâmu'llâhı elinden koma her gün oku bâ-temkin*

*Tefekkür eyleyüp anda tememmül eyle ferhunde
Ki gör kim nicesi itmiş Hudâ her nesneyi tebyîn*

*Dilerseñ kabre varıcağ tola envârile merkad
Enîs ola saña yâsîn idesin luţfını taşsîn*

*Kabirden haşre irince refîk ola saña hurrem
Ki senden bir nefes ayrılmaya olmayasın ğamgîn*

*Koya âhîr seni bâğ-ı behişte bulasın fevzi
İrişe saña elţâf-ı hudâ bî-ğadd u bî-ta'yîn*

*Gel imdi sûre-i yâsîni oku şevkile her gün
Bulasın ğuld ile rıdvân enîsiñ ola ğur-i 'în*

Müebbed 'îş idüp anda muhalled olasın zinde
Tecelli eyleyüp Allâh ide veçhin saña tebyîn

Mecîdî bendeñüñ yâ Rab! ricâsı bu durur senden
İdesin şoñ nefesde hemdemîni sûre-i yâsîn

Ki şeytân itmeye kâri gamile bulmaya zârı
'Inâyet eyleye bâri ki olmaya gözi nemgîn (Abdülmeçîd, 40b).

4. قال النبي صلى الله عليه وسلم من قرأ يس في ليلة أصبح مغفورا له (Abdülmeçîd, 41b).

Nebî (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim bir gecede Yâsîn okursa, bağışlanmış olarak sabahlar." (Ebû Ya'la, 1984: 4/130).

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

Buyurdu Muştafâ ol fahr-i'âlem
O maħbûb-i ħudâ maħmûd u mañşûr

Gice her kim tilâvet itse Yâsîn
Şabâh olsa ola ma'fuv u mağfur

Günâhından olup ol pāk u şâfi
Ola nezd-i ħudâda merd-i meşkûr (Abdülmeçîd, 41b).

5. عن أبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: تقوم الساعة والرجلان يتبايعان الثوب ولا يطويانه ولا يتبايعانه حتى تقوم الساعة والرجل يحلب فلا يضع الإناء على فيه حتى تقوم الساعة، والرجل يلط الحوض فلا يسقي فيه حتى تقوم الساعة (Abdülmeçîd, 63a).

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre Nebî (sav) şöyle buyurmuştur: "İki kimse elbise alışverişi yaparlarken alışverişi henüz bitirmemiş vaziyette iken kıyâmet kopar. Kişi sağmal devesini sağarken sağılan süt, süt kabının ağzına ulaşmadan kıyâmet kopar. Kişi kendi su havuzunu düzeltirken henüz oradan çıkmadan kıyâmet kopar." (Mervezî, 1412: 2/645).

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

Rivâyet itdi bunı Bū Hüreyre
Buyurdu Muştafâ ol fahr-i'adnân

İki er bir bizi bey' eyleriken
Kıyâmet kopa dola âh u efgân

Ne anı dürmege kâdir olalar
Ne bey'ine bulalar hiç dermân

Sağarken nâkadan süd bir kimesne
İnâye daħı süd inmadın ey cân

Yaħud ağzına anı almadan ol
Kopa sâ'at ola her şaħş-ı lertzân

*Dağı bir havzı bir kes tutar iken
Kopar iskāya kâdir olmaz insân*

*Ki ya'ni nāgehān kopar kıyāmet
Bulur herkes erişdi hük-m-ü sulţān* (Abdülmeçîd, 986: 63a).

6. عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: أكثر أهل الجنة النُّبَّه (Abdülmeçîd, 65a).

Nebî (sav) şöyle buyurmuştur: “Cennet ehlinin çoğunluğu eblehtir.” (Kudâî, 1986: 2/110).

fā'îlātün fā'îlātün fā'îlün

*Ehl-i cennetüñ çoğı eblehdurur
Böyle buyurdi bunı fahr-i cihān*

*Bir hakîme irişecek bu haber
Didi girçekdür bu söz itme gümān*

*Ni'met ile her ki ol rāzı olup
Hağdan istiğna ide bil ey cüvān*

*Ebleh u kevden olur bil sen anı
Nūr-ı 'irfan olmadı anda 'ayān* (Abdülmeçîd, 65a).

7. عن جابر بن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أهل الجنة في نعيمهم إذ سطم لهم نور. فرفعوا رءوسهم فإذا الرب قد أشرف عليهم من فوقهم. فقال السلام عليكم يا أهل الجنة قال وذلك قول الله { سلام قولاً من رب رحيم } . (36 / سورة يس / الآية 58) قال فينظر إليهم وينظرون إليه . فلا يلتفتون إلى شيء من النعيم ما داموا ينظرون إليه حتى يحتجب عنهم ويبقى نوره وبركته عليهم في ديارهم (Abdülmeçîd, 66a).

Câbir b. Abdillāh (ra), Rasûlullāh'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Cennet ehli kendilerine verilen nimet içinde yaşar iken aniden onlara bir nur çıkıp parlayacaktır. Bunun üzerine onlar başlarını kaldıracak (bu nura bakacaklar). İşte o anda Rab Teâlâ, onların üstünde onlara zuhur edecektir. Sonra (onlara) : Ey Cennet ehli, selâm sizlere olsun! buyuracaktır. Rasûlullāh (sav) şöyle dedi: İşte (Allah'ın Cennet ehline buyurduğu şu selâm, Onun “Allah tarafından bir söz olarak onlara “Selâm” vardır. Kavı-i (Celîli)dir.” (Yasin, 58) (Bundan sonra) Rasûlullāh (sav): “Allah Teâlâ (Selâm verdikten) sonra onlara bakar, onlar da Allah'a bakarlar da Allah'a baktıkları sürece hiç bir nimete iltifat etmeyecekler. Nihayet Allah zatını onlar tarafından görülmez kılar. Fakat Cennet ehlinin makamlarında ve onların üzerinde Allah'ın nuru ve bereketi devamlı kalır.” (İbn Mâce, “İmân”, 13).

Abdülmeçîd Efendi yukarıda yer alan rivâyetin sadece mensûr tercümesini vermiştir. Arapça metin kısmı, tarafımızca bu çalışmaya eklenmiştir. Manzûm tercümesi ise şöyledir:

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

*Buyurdi Muştafâ ol fahr-i 'âlem
Dururken ehl-i cennet şād u handān*

*Tena'um eyler iken cennet içre
Ki nâgah görüne bunlara sübhān*

*Ki bir nūr u 'azîm başları üzre
Ola lâmi' bakalar ana ferhān*

Göreler kim hüdâ-yı Rabb-i a'lâ
Tecelli eylemiş bunlara ol hân

Hiţâb idüp diye bunlara ol dem
Selâm olsun size iy ehl-i îmân

Cehennemden sizi âzâd itdüm
Cinân bâğında virdüm huld-ı rıdvân

Size cennâtımı itdüm 'atıyye
Tene'ümde olun mesrûr u handân

Pes andan ihticâb ide yanacak
Kıla bunlara bâkî nûr-i rahmân

Münevver olalar ol nurla hep
Ola dâr-u diyârı nûr-i tâbân

Ûkulun Abdülmeccîd'e yâ İlâhî!
Nola itsen cinân bâğını ihsân

Girüp evlâd u ehliyle behişte
Şenâlar ideler sen şâha çendân (Abdülmeccîd, 66b).

8. من كفار قريش تكلموا في البعث فقال لهم أبي بن خلف واللوات والعزى لأصيرن إلى محمد ولأخصمن و أخذ عظمًا باليا فجعل يفته بيده ويقول يا محمد أتري الله يحيي هذا بعد ما رم فقال صلى الله وسلم نعم ويبعثك ويدخلنك النار (Abdülmeccîd, 73a).

“Kureyş kâfirleri yeniden dirilme hakkında konuşlarken Übey b. Halef, Lât ve Uzzâ'ya yemin olsun ki Muhammed'e gidip onunla tartışacağım dedi. Çürümeye yüz tutmuş bir kemik alarak elinde ufalamaya başladı ve şöyle dedi: Ey Muhammed! Bu toz olup gittikten sonra mı Allah diriltecek? Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav): *Evet, Allah seni diriltecek ve cehennemine koyacak dedi.*” (bkz. Heysemî, 1992: 2/727).

mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün

Rivâyetdür Übeyye bin Halef'den
Didi ola nâ-ğalef nâdân u câni

Gelüp didi Rasûle 'unfile ol
Elinde var anun bir 'azm-ı fâni

Bunı Allâh yine ihyâ mı eyler
Belî ihyâ ider Allâh-ı bâni

Seni de dir görür koyar ceħîme
İdersin anda âhile fiğânı (Abdülmeccîd, 73a).

9. عن أبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: قال الله: كذبني ابن آدم ولم يكن له ذلك، وشتمني ولم يكن له ذلك، فأما تكذبيه إياي فقول: لن يعيدني، كما بدأتي، وليس أول الخلق بأهون علي من إعادته، وأما شتمه إياي فقول: اتخذ الله ولدا وأنا الأحد الصمد، لم ألد ولم أولد، ولم يكن لي كفئاً أحد (Abdülmeccîd, 74a-b).

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre Nebî (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ şöyle buyurur: Beni yalanlamaya hakkı yokken Âdemoğlu beni yalanladı. Bana sövmeye hakkı yokken Âdemoğlu bana sövdü. Beni yalanlaması onun: Beni önce yarattığı gibi asla tekrar diriltemeyecektir, demesidir. Halbuki benim için ilk yaratma tekrar yaratmaktan daha basit değildir. Bana sövmesi ise; Allah çocuk edindi, demesidir. Halbuki Ben; dengi hiçbir şey olmayan, doğurmayan ve doğurulmayan, Ahad ve Samed olanım." (Buhârî, "Tefsîru'l-Kur'ân", 363).

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

*Bunı görmez mi kim insân yaraduk nutfeden anı
Ki ol mahlûkıken hâllâkına gör kim haşım oldı*

*Bize darb-ı meşel idüp unıttı hılkatın ol har
Didi kim kim ider ihyâ 'ızâmı çün remîm oldı*

*Di ana yâ Muhammed evvel inşa eyleyen eyler
Anı ihyâ ki her halka kâdir u hem 'alîm oldı*

*Ki tâze şâhdan nârı çıkarın ol yüze bâri
Degil 'âciz yine ihyâ-yi mevtâya hakîm oldı (Abdülmeccid, 74b).*

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

*Rivâyetdür buyurdu Bû Hureyre
Didi Aşmed didi Allâh-ı sermed*

*Beni tekzîb itdi İbn-i âdem
Ana düşmezdi bu sözi eyle sen red*

*Dağı şetm itdi bana ol mu'ânid
Hidâyet râhı pes oldı aña sed*

*Budur tekzîbi bil anuñ baka kim
Didi ol ebleh âdem ol sözi bed*

*İ'âde idemez aşla beni ol
Ki evvelki gibi olsam müşeyyed*

*Bunı bilmez i'âde ehven oldı
Baña evvelkiden eyler buna cuhd*

*Dağı şetmi bana budur anuñ kim
Veled isnâd ider Allâh'a ol bed*

*Ben ol Allâh-ı a'lâyım ki bil sen
Şifâtumdur ehad mennân u sermed*

*Şifâtumun birisi lem yeliddür
Biri lem yüled oldı yok aña had*

Ve lem yekûn lehu küfven eḥaddur
Nişânımdan biri gel eyleme red (Abdülmeccîd, 74b-75a).

Mülk Sûresi;

Mülk sûresinin temel konuları ile Yâsîn sûresinin konuları benzerlik arz etmektedir. Bu sûrede genel olarak Allah'ın varlığı, birliğini, kâinatı mükemmel bir şekilde yaratıp yönettiği, âhiretin mevcudiyeti, evrenin Allah'ın emri ile kusursuz bir şekilde işlediği, Allah'ın emirlerine göre yaşayanların iyi bir sonuçla karşılaşacaklarından bahsedilmektedir (Yaşaroğlu, 2006: 542).

Sayfa | 359

10. روى عن أنس رضي الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يبعث رجل يوم القيامة لم يترك شيئاً من المعاصي إلا ركبها ، إلا أنه كان يوحد الله تعالى ، ولم يكن يقرأ من القرآن إلا سورة واحدة ، فيؤمر به إلى النار ، فطار من جوفه شيء كالشهاب ، فقالت : اللهم إني مما أنزلت على نبيك صلى الله عليه وسلم ، وكان عبدك هذا يقرؤني ، فما زالت تشفع ، حتى أدخلته الجنة ، وهي المنجية : تبارك الذي بيده الملك (Abdülmeccîd, 77b).

Enes'den (ra) rivâyet edildiğine göre, Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir adam kıyamet günü işlemiş olduğu tüm günahları ile diriltilir. Ancak o Allah'ı bir olarak kabul ediyordu. Bir süre dışında Kur'ân'ı okumuyordu ve bu kişinin cehenneme atılması emredildi. Bu sırada onun içinde bir kıvılcım gibi parlak bir şey uçuverdi ve dedi ki: Allah'ım ben senin Nebî'ye (sav) indirdiğimin. Bu kulun beni okurdu. Bunun üzerine onu cennete sokuncaya kadar şefaât eder.” (Deylemî, 1986: 5/467).

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

Enes didi buyurdu Muştafâ kim
Odur maḥbûb-ı hazret faḥr-i 'adnân

Ki bir kes ba's ola 'ukbâ güninde
Kamu 'iştânı itmîş ola çendân

Velîkin ehl-i tevḥîd olmuş idi
Ki kalbinde yoğ idi küfr-ü tuğyân

Daḥı Kûr'ân'da ol bilmezdi nesne
Ki bir sûre bilürdi bil o nādân

Pes anuñ zenbi gâlib oldu niçün
Ki nâre itdi emr anı o sübhân

Pes andan çıkdı oldem bir sitâre
Didi ey şâh-ı a'lâ rabb-u raḥmân

Ḥabîbuña inen Qur'ân'denem ben
Beni okurdu bu benden firāvân

Şefâ'at itmeden olmaya zâyil
Ki tâ idḥâl ide cennâta ferḥân

Pes ol sûre ki adı münçiyedür
Ki andan buldı âḥir derde dermân

*Budur senden ilâhî mübteğâmuz
Ki sensin cûd u in'âmiyla mennân*

*Bizi Qur'ân'uñ ile eyle munîs
Giderme cânımızdan anı bir an*

*Girüp anuñla tâ bâğ-ı behište
Görevüz vech-i pâkuñ şād u ħandân (Abdülmecîd, 78a).*

11. قال رسول الله صلى الله عليه وسلم آدم ف السماء الدنيا و يحيى و عيسى يحيى و عيسى في السماء الثانية ويوسف في الثالثة وإدريس في الرابعة وهارون في الخامسة ، وموسى في السادسة وإبراهيم في السابعة (Abdülmecîd, 81b).

Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Âdem, dünya semasındadır. Yahyâ ve İsâ ikinci semada, Yûsuf üçüncüde, İdrîs dördüncüde, Hârûn beşincide, Mûsâ altıncıda ve İbrâhîm yedincidedir.” (Taberânî, 1995: 7/41).

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

*Buyurdu Muştafâ Âdem Nebîye
Maķâm-ı evvel ki gökde virdi Mevlâ*

*İkincisinde Yahyâ ile 'İsâ
Üçüncisinde Yûsuf buldı meşvâ*

*Daĥı dördüncide İdrîs peyember
Beşincisinde Hârûn tıtdı me'vâ*

*Daĥı altıncıda Mûsâ bin 'İmrân
Yedincide ħalîlu'llâh a'lâ. (Abdülmecîd, 81b).*

12. عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال اللحم غطاء ساتر والعقل قاطع فاستر خلل خلقك بحلمك وقاتل هواك بعقلك (Abdülmecîd, 986: 83b).

Nebî (sav) şöyle buyurmuştur: “Hilm, perdedir, örtüdür. Akıl, keskin bir kılıçtır. Ahlâkındaki kusurların, bozuklukların üzerini hilminle, ağır başlılığıyla ört. Aklınla tutkulu heveslerini öldür.”

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

*Didi Aĥmed o ehl-i 'aķla serdâr
Ki oldur 'aķl-ı kâmil birle muĥtâr*

*Ki ĥilm insânda bir sâtır ģıţâdır
'Uyûbı setri der ehlinden iy yâr*

*Hem oldı 'aķl-ı insân seyf-i ķâţı'
Keser başı hevânuñ hevñ olur kâr*

*Ĥalel olsa kaçan ĥulķinde setr it
Anı ĥilmuñla ol ebrâr ile yâr*

Hevâ başın husâm-ı 'aklile kes
Olasın tâ ki merd-i pâk u huşyâr (Abdülmeccîd, 986: 83b).

13. سئل النبي صلى الله عليه وسلم من العاقل يا رسول الله من دان أي ذل نفسه في طاعة الله عز وجل وعمل لما بعد الموت والأحمق من أتبع نفسه هواها وتمنى على الله (Abdülmeccîd, 83b-84a).

“Rasûlüllah'a (sav) akıllı kişi kimdir? diye sorulduğunda şöyle buyurmuştur: “Akıllı kişi, Allah'a taâtte nefsinde hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Ahmak ise nefsinin hevâsına uyan ve Allah'tan dilek(ler)de bulunup duran (bunu yeterli gören) kişidir.” (Ahmed b. Hanbel, 1999: 28/350).

Sayfa | 361

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

Resûle şordılar kimdür di 'âkıl
Didi ol 'aklile enver yüzi mâh

Odur 'âkıl ki tâ'ât-ı hudâda
İde nefsin zelîk olmaya gümrah

İde mâ ba'dı mevtiçün 'amel ol
Ki ola 'uqbâ için a'mâli hergâh

Odur ahmak uyup nefsinde dâyim
Temennâsı ola gufrân Allâh

Reh-i gufrâna gitmeyüp o mendür
Hudâ lutfi işit şeytâna hemrâh (Abdülmeccîd, 84a).

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'illün

Didi Ahmed 'âlim oldur iy fetâ
'Akli anuñ haq te'alâdan ola

Haqka tâ'at ide 'isyân itmeye
Dâima mehvâsı taqvâdan ola

Hakka lâyıq ola a'mâli anuñ
Her zaman marzîsı Mevlâdan ola (Abdülmeccîd, 84a).

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'illün

Didi vahyinde hudâ Dâvûda kim
Aña inzâl eyleyüp bir hoş kitâb

'Âkıl ol Âdem durur kim sâ'atin
Derde takسیم eyleye idüp şitâb

Haqka birinde münâcât eyleye
Birisinde nefsinde ide hisâb

*Birisinde nefsi ide tahliye
Şol helâl içünki var anda şevâb*

*Ya'ni ezvâcı ile işret ide
Fazl-ı hakkı bulmağa ide şitâb (Abdülmeçîd, 84b).*

Sayfa | 362

14. قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أول ما خلق الله العقل قال له أقبل فأقبل وقال له أدبر فأدبر قال ما خلقت خلقا أكرم علي منك فبك أخذ . وبك أعطي وبك الثواب وبك العقاب (Abdülmeçîd, 85a-85b).

Rasûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ akli yarattığı zaman ona: “Gel!” dedi, o da geldi. Sonra “Geri dön!” diye emretti. O da geri döndü. Bunun üzerine akla şunu söyledi: Ben, kendime senden daha sevgili olan başka bir şey yaratmadım. Seni, nezdimde mahlukatın en sevgilisi olana bindireceğim.” (Taberânî, 1995: 7/190).

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

*Rivâyet eyledi Cündeb didi Aḥmed
O ḳavl-i şâdık u ol vech-i ebhâ*

*Ḥudâ evvel bilüñ 'aklı yarattı
Aña gel didi geldi ol dilârâ*

*Yine git didi gitti tıttı emrin
Muṭfî' oldı ḥudâya oldı ezkā*

*Didi ḥaḳ 'izzetün çün senden aḥsen
Ki bir şey'i yaratmadum ben aşlâ*

*Senüñ birle aluram hem virürem
Senüñcündür şevâb it ḳadr-i esna*

*Tut emrüm cennetüm bula muşâb ol
Eger tıtmaziseñ nâr ola meşvâ*

*Şunu kim ola nefsi oña vâ'ız
Olur ḥâfız oña Allâh-ı A'lâ. (Abdülmeçîd, 85b).*

15. عن النبي صلى الله عليه وسلم من صدق لسانه و طال صمته وسلم الناس من شره فذلكم العاقل وإن كان لا يقرأ كتاب الله عز وجل (Abdülmeçîd, 88b).

Rasûlullah'tan (sav) şöyle rivâyet edilmiştir: “Kim doğru sözlü olur, az konuşur ve insanlar kötülüğünden emin olursa işte bu kişi Allah Teâlâ'nın kitabını okumasa da akıllı kimsedir.” (İbn Arrâk, 1981: 1/255).

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

*Buyurdı Muştafâ ol faḥr-i 'âlim
Lisânı her kim anuñ ola şâdık*

*Ṭavîl ola daḥı anuñ sükütı
Ki şerrinden ola sâlim ḥalâyıḳ*

*Odur 'âkıl ki bilmezse de Kur'ân
Olur dergâh-ı haqqâ lutfâ lâyıq (Abdülmeçîd, 88b).*

16. عن عائشة رضی الله عنها أنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم البكاء من خشية الله نجاة من النار
(Abdülmeçîd, 90b).

Hiz. Aişe'den (ra) nakledildiğine göre Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah korkusu ile ağlamak, cehennemden kurtuluştur." (Beyhakî, 1990: 5/388; Deylemî, 1986: 4/37).

Sayfa | 363

fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

*'Aişe didi kim dedi Ahmed
Ol hudânın habîbi hâşe'l-hâş*

*Hâşyetu'llâhdan bana itmen
Nârdan oldu bil necât u halâş*

*Nârdan çünkü eyledi âzâd
Pes cinân bâğı oldu aña menâş*

17. عن ابن مسعود قال رسول الله صلى الله عليه وسلم رأس الحكمة مخافة الله (Abdülmeçîd, 986: 90b).

İbn Mes'ûd'dan nakledildiğine göre Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: "Hikmetin başı, Allah korkusudur." (Beyhakî, 1990: 1/470)

fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

*İbn Mes'ûd'dan rivâyetdür
Didi ol Muştafâ habîbi hudâ*

*Re's-i hikmet budur ki olmaya 'abd
Hâşyetu'llâhdan beri u cüdâ*

18. عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما قطر في الأرض قطرة أحب إلى الله من دم رجل مسلم في سبيل الله أو قطرة دمع في سواد الليل من خشية الله حيث لا يراه أحد إلا الله (Abdülmeçîd, 986: 91a).

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah katında hiçbir şey, Allah yolunda dökülen kan damlasından ve Allah korkusuyla gecenin zifiri karanlığında akıtılan gözyaşı damlasından daha sevimli değildir." (Deylemî, 1986: 4/65)

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

*Rivâyetdür ki didi Bû Hureyre
Buyurdu Muştafâ ol vech-i handân*

*Yer üzünde inmedi bir kaçre hergiz
Ki sevgüli ola der nezd-i sübhân*

*Şu kandan kim sebilu'llâhda müslim
Şehîd olup hağa virmiş idi cân*

*Dağı şol göz yaşındankim gece içre
Hudâdan havf idüp olmuşdı giryân*

Gözi yaşı revân olup zemîne
Anı görmezdi illâ Rabb-i Raḥmân (Abdülmeccîd, 91a).

19. عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يدخل النار من بكى من خشية الله تعالى حتى يلج اللب في الضرع ولا يجتمع غبار في سبيل الله ودخان جهنم في منخري مسلم أبدا (Abdülmeccîd, 91b).

Sayfa | 364

Ebû Hureyre'de (ra) nakledildiğine göre, Rasûlüllah (sav) şöyle buyrumuştur: "Allah'ın azabından korkarak gözyaşı döken bir kimseyi süt memeye tekrar girinceye kadar Cehennem ateşi yakmaz. Allah yolunda savaşan kimsenin çıkardığı toz ile Cehennem ateşinin dumanı Müslüman bir kişinin burnunda asla bir araya gelmez." (Nesâî, "Cihâd", 8).

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

Didi idüp rivâyet Bû Hureyre
Buyurdu Aḥmed ol maḥbûb-ı sübhân

Ki nâre dâḥîl olmaz şol kişi kim
Ola ḥavf-i ḥudâdan çeşm-i giryân

Meger dar'a leben eyleye ilâc
Girüp nâre bu daḥî ide efgân

Bu ḥod mümkin degüldür mümteni'dür
Ki ḥaḥḥa mümteni' olmadı erzân

Muḥâl oldu aña ṭâmuya girmek
Ki ḥavf-i ḥaḥḥile olmışdı lerzân

Ġazâ yolunda hem enfe giren toz
Duḥân-ı nâriye ol yüce sulṭân

Ki bir 'abdün ebed burnında aşlâ
İkisin itmedi cem' ol yüce ḥân (Abdülmeccîd, 986: 91b).

Abdülmeccîd Efendi, aşağıda yer alan manzûm münâcâtla eserini sonlandırmıştır:

Münâcât

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Budurur senden recâmuz Rabbenâ
Dilde dâyim ḥâtıra îmân ola

Mübteğâmuz hem cenâbuñdan budur
Cânda herdem lâyhâ iz'ân ola

Olmaya dil levḥasında reyb u şek
Herne dirse ḥaḥ anı îḳân ola

İdesin cirm-i lisânumuz maşûn
Olmaya lâf u güzâf im'ân ola

Dâ'imâ peyda olan andan kelâm
Hem hadîş u âyet-i Qur'ân ola

Cânımız tenden çıkarken şoñ nefes
Münis oldemde bize îmân ola

Sen Hudâdan hem temennâmuz budur
Bize me'vâ cennetü vü riçvân ola

Gösteresin hem Mecîdî bendeki
Vech-i pâkuñ şâd u hem handân ola (Abdülmeçîd, 96b).

Sonuç

Abdülmeçîd b. Nasûh b. İsrâîl tarafından kaleme alınan *Tezkîrû'n-nâsîn fî tefsîri sûret-i Yâsîn ve Tefsîru sûreti'l-mülk* isimli risâleler, muhtasar bir tefsir çalışmasıdır. Daha önce yazılmış olunan tefsirlerden yararlanılarak okuyuca Yâsîn ve Mülk sûreleri hakkında kısa ve özlü bir şekilde bilgi verilmeye çalışılmıştır. Âyetler tefsir edilirken konu bütünlüğü içerisinde nakledilen bazı hadîslerin manzûm tercümesi yapılmıştır.

Yâsîn sûresinde dokuz; Mülk sûresinde ise on bir hadîsin manzûm tercümesi bulunmaktadır. Yâsîn sûresinin tefsirinde bu sûreyi okumanın fazileti, kıyamet sahnesi, cennet ehlinin çoğunluğunun kimler olacağı, Cenab-ı Allah'ın cennette görüleceği, müşriklerin yeniden dirilme ile ilgili sorularına Hz. Peygamber'in (sav) verdiği cevap ve yeniden dirilme gibi konulardaki rivâyetlerin; Mülk sûresinde ise, bu sûrenin önemi ve okumanın fazileti, Peygamberlerin semada buldukları yerler, hilim ve aklın değeri, akıllı bir kimse ile ahmak arasındaki fark, Allah korkusu ile ağlama ve bunun hikmet ile olan bağı gibi mevzulardaki rivâyetlerin manzûm tercümelemeleri yapılmıştır.

Hadîslerin başarılı bir şekilde manzum tercümelerinin yapılması, Abdülmeçîd Efendinin edebî yönünün güçlü olduğunu göstermektedir. Manzûm hadîs tercümelerinin yanı sıra her iki risâlede başka manzûmlarda bulunmaktadır. Bu çalışmada sadece manzûm hadîs tercümeleri dikkate alındığından diğer manzûmlara yer verilmemiştir. Bu çerçevede hem *Tezkîrû'n-nâsîn fî tefsîri sûret-i Yâsîn ve Tefsîru sûreti'l-mülk* isimli eserlerde hem de Abdülmeçîd Efendî'nin diğer kitaplarında bulunan manzûmların bir araya getirilerek bir çalışmada değerlendirilmesi bahse konu zatın şâir kimliğinin daha yakından tanınmasına vesile olacaktır.

Kaynakça

- Abdizâde, Hüseyin Hüsameddin (1328). *Tarih-i Amasya*. C. 1-4. Hikmet Matba-i İslâmiyyesi.
- Abdizâde, Hüseyin Hüsameddin. *Tarih-i Amasya* (Mahtût). C. 6-12. Amasya Belediyesi.
- Abdülmeçîd b. eş-Şeyh Nasûh b. İsrâîl el-Amasî et-Tosyavî. *'Arafâtu'l-ârifîn*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi: 558. s. 122a-161b.
- Abdülmeçîd b. eş-Şeyh Nasûh b. İsrâîl el-Amasî et-Tosyavî. *Tezkîrû'n-nâsîn fî tefsîri sûret-i Yâsîn ve Tefsîru sûreti'l-mülk*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi: 558. s. 33a-97a.
- Ahmed b. Hanbel (1999). *el-Müsned*. Thk. Şuayb Arnâvût. C. 50. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Aktürk, İsmet (2013). *Abdülmeçîd b. Nasûh'un Hadîsçiliği ve Sürûru'n-Nâzırîn Adh Risalesindeki Hadîslerin Tahrîci*. Yüksek Lisans. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bağdâdî, İsmail b. Muhammed Emîn (1951). *Hediyetü'l-‘ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âşârü'l-muşannifîn*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin (1990). *Şu'abu'l-imân*. (Thk. Muhammed es-Saîd el-Besyûnî Zağlûl). C. 7. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Bursalı, Mehmed Tahir (t.y.). *Osmanlı Müellifleri*. (Trc. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen). C. 3. İstanbul: Meral Yayınevi.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl (2000). *Sünenü'd-Dârimî*. (Thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî). C. 4. Riyad: Dâru'l-Muğnî.
- Deylemî, Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şhredâr b. Şîrûye (1986). *Firdevsü'l-ahbâr*. Thk. Muhammed es-Saîd el-Besyûnî Zağlûl. C. 5. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî (1984). *Müsnedü Ebî Ya'la*. (Thk. Hüseyin Selim Esed). C. 13. Dimeşk: Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs.
- Hayta, Edirnevî, Ahmed b. Muhammed (1997). *Tabakâtü'l-müfessirîn*. (Thk. Süleyman b. Salih el-Huzey). Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem.
- Heysemî, Nureddîn Ali b. Ebî Bekr (1992). *Buğyetü'r-râid fî tahkiki mecmei'z-zevâid ve menbei'l-fevâid*. (Thk. H. Ahmed Sâlih el-Bâkirî). c. 2. Medine: el-Câmiâtü'l-İslâmiyye.
- İbn Arrâk, Ali b. Muhammed b. Alî el-Kinânî (1981). *Tenzîhü's-şerî'a*. (Thk. Abdullah Muhammed el-Ğumârî). c. 2. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Karahan, Abdullah (1991). *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadîs: Toplama, Tercüme ve Şerhleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kehhâle, Ömer Rıza (t.y.). *Mu'cemü'l-müellifîn*. Beyrut: Dâru İhyâi Kütübi'l-Arabiyye.
- Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme (1986). *el-Müsnedü's-Şihâb*. (Thk. Hamdî b. Abdilme'cîd es-Silefi). C. 2. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Mervezî, Ebû Abdillâh Nuaym b. Hammâd b. Muâviye el-Huzâî (1412). *el-Fiten ve'l-melâhim*. (Thk. Semîr Emîn ez-Züheyrî). C. 2. Kâhire: Mektebetü't-Tevhîd.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî (1986). *Sünenü'n-Nesâî*. (Thk. Abdulfettâh Ebû Ğudde). Halep: Mektebetü'l-Makbû'âtî'l-İslâmiyye.
- Sevgi, Ahmet (1992). "Latifi ve Subhatu'l Uşşâk'ı". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 1, s. 47-92.
- Şecerî, Mürşid-Billâh Yahyâ b. Hüseyin (2001). *Kitâbü'l-Emâlî el-Hamîsiyye*. Thk. Muhammed Hasen İsmâîl. C. 2. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb (1995). *el-Mu'cemu'l-evsat*. (Thk. Tarık b. Avdullah, Muhsin el-Hüseynî). C. 10. Kâhire: Dâru'l-Haremeyn.
- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ (1998). *Sünenü't-Tirmizî*. (Thk. Beşşâr Avvâd Ma'ruf). C. 6. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî.
- Topaloğlu, Bekir (2013). "Yâsîn Sûresi". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 43. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 340-341.
- Yaşaroğlu, M. Kâmil (2006). "Mülk Sûresi". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 31. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 542.

